

Прегледни рад
УДК: 321.6:929 ЧДУШЕСКУ Н.
316.75:141.82(498)"1947/1989"
316.423.3(498)"1989"
doi: 10.5937/zrffp52-37608

ВЛАДЛАВИНА НИКОЛАЈА ЧДУШЕСКУД И ЊЕНА ТРАГИЧНА ЕПИЗОДА ТОКОМ РУМУНСКЕ ДЕЦЕМБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Данијел Г. СПОРЕА¹
Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

---

¹ daniel.sporea@gmail.com

Рад примљен: 22. 4. 2022.
Рад прихваћен: 30. 6. 2022.

ВЛАДАВИНА НИКОЛАЈА ЧАУШЕСКУА И ЊЕНА ТРАГИЧНА ЕПИЗОДА ТОКОМ РУМУНСКЕ ДЕЦЕМБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Кључне речи:
Румунија;
комунизам;
Чаушеску;
диктатура;
децембар 1989.
године;
протести;
револуција.

Сажетак. У децембру 1989. године на улице су изашле хиљаде румунских грађана, чиме су започете демонстрације против политике Николаја Чаушескуа. Оваква ситуација не представља изненађење – пре извесног времена иста је виђена у земљама Варшавског пакта које су деценијама тавориле у идеологијама комунизма и једнопартијског система, борећи се притом да ову еру за собом затворе. Наведене побуне су кроз почетне демонстрације иницирале пад актуелних режима, због чега је тадашња политичка елита често хистерично одговарала репресијом и политичким насиљем. Румунија је, као последња земља из централно-источног блока, на најрепресивнији начин започела промене и окончала еру комунизма. Оно што даје аутентичност овој транзицији јесте понашање Николаја Чаушескуа, председника тадашње Румуније, који је споменуте догађаје у суседним земљама игнорисао. Почетна побуна румунског народа, којој је Чаушеску видно пркосио не слутећи да ће му она пресудити, напослетку се десила и у крви окончала његову владавину.

Ослањајући се на широку и разнолику лепезу изворних података, у овом раду ћемо настојати да историографију Румунске револуције прикажемо на аутентичан начин, из перспективе садашњег тренутка. Полазну основу за рад представља концептуална анализа владавине Николаја Чаушескуа – од самих почетака, преко карактеристичних периода, па све до године завршетка. Његова владавина, од стране осталих држава Варшавског пакта окарактерисана као најтежи облик комунизма, довела је до насиља и револуционарних нереда који су за собом оставили крвав траг у историји Румуније. Неке од изнетих теза, попут државног удара, завере или стране интервенције, које су приказане као узрок пада Чаушескуовог режима, отвориле су простор за многа размишљања. Но, чини се да је реална слика много једноставнија: народ Румуније је, након најтежег периода штедње, сиромаштва и тортуре, устао против диктаторског режима који је негирао елементарне друштвено-хуманистичке вредности.

Увод

Година 1989. за грађане Централне и Источне Европе као дела Варшавског савеза (осим Румуније, ту су биле Мађарска, Чехословачка, Пољска, Бугарска и СССР) била је значајна јер је њиховом заслугом и храброшћу дошло до видних промена на старом континенту. Захваљујући догађајима који су се те године одвијали муњевитом брзином и кулминирали у облику грађанских протеста широм тадашњег Источног блока, мапа Европе је добила нови изглед. Демонстрације су се попут таласа преливале са једне државе на другу, јачајући демократију и подстичући је да за собом затвори еру комунизма.

Снажан талас промена Источног блока, који је кренуо из Пољске, наставио је пут ка Мађарској, која је већ у јануару прихватила политички плурализам и идеју слободних избора. Међутим, те промене се нису ту зауставиле већ су даље наставиле да крче свој пут у нови друштвени поредак дуж Централне и Источне Европе. Током целе 1989. године протести су доминирали широм земаља Варшавског пакта, да би с јесени добили на интензитету и коначно остварили победу над пређашњим политичким стањем, над којим су извојеване демократија и слобода (Betea, 2005, стр. 400). Средином децембра, у Румунији се назире први спонтани протести иницирани од стране групе верника Мађарске реформистичке цркве, која се у децембарским данима окупљала у знак протеста против неизбежног премештања свештеника Ласла Токеша (*László Tőkés*) у другу парохију, што ће у наредном периоду попримити политички карактер. Протестима су се придружиле широке народне масе, тако да су на ободу верске солидарне подршке изнедрили пад режима и победили Чаушескуову политику (Hall, 2012). Саможивост у владању, у којој је одлучио да истраје пркосећи свим силама против побуне народа, постала је погубна по његов властити живот.

Анализирајући владавину Николаја Чаушескуа, окарактерисану као деспотску, у раду ћемо уз помоћ дескриптивне методе настојати да укажемо на то да су децембарски догађаји и почетни протести заправо били катализатори њеног пада. Такође, у тематским целинама ћемо анализирати

значајне и карактеристичне моменте који су подстакли критичне ситуације, на које је он недвосмислено самовољно политички реаговао. Но, гледано кроз објектив децембарских догађаја, тумачење Чаушескуовог свргавања са власти често постаје контрадикторна тема у делима која, подстакнута разним факторима, представљају тезу која се често кретала у распону од могуће спонтане револуције преко државног удара, завере или стране интервенције, што нас у разради теме овог рада води ка ширем приступу проматрања у трагању за одрживим одговорима. Напоследку, сматрамо да су децембарски догађаји производ народне револуције у виду спонтаних протеста и побуне широких народних маса, али са резервном премисом која не оставља много слободног простора за њено истинско разумевање због наглашеног утиска о отетој и на крају заплењеној револуцији.

Крајњак осврћ на историски развој комунизма у Румунији

Основни узрок комунизације овог румунског простора као дела Источне Европе после 1945. године била је његова директна окупација од стране совјетске војске. Након што су комунисти под совјетским притиском заузели одређени број места у влади, 6. марта 1945. Стаљинов (*Iosif Vissarionovič Džugašvili Stalin*) изасланик Андреј Вашински (*Andrei Ianiuarevici – Vasinski*) приморао је краља Михаја I (*Mihai I al României*) да формира прокомунистичку владу коју је предводио Петру Гроза. Убрзо након тога, 30. децембра 1947. године, краљ Михај је био присиљен да потпише акт о абдикацији и напусти земљу. Тако је и последња политичка институција међуратне Румуније уклоњена, тј. потпуно је прешла под контролу комуниста. Ново службено име државе било је Народна Република Румунија (*Republica Populară Romîniă*) (United States. Congress. Senate. Committee on Finance, 1975, стр. 154–155).

Између 1947. и 1964. године цела земља је постала прави затвор. Године 1948. основана је Секуритатеа (*Securitatea*)², чија је мисија била да под велом терора брани комунистичко руководство од свих оних који би му се супротставили. *Генерална дирекција за безбедност народа* свуда је имала своје доушнике, људе који су се за ту неславну улогу сами пријавили или су на њу били приморани уценом. Тих година репресија је највише вршена над сељацима који су се успротивили одузимању земље зарад оснивања државних колективних фарми (пољопривредних производних задруга).

² Секуритатеа (у преводу са рум. „безбедност“) био је популаран назив за Министарство државне безбедности (*Securitate – Departamentul Securității Statului*), обавештајну службу и озлоглашену тајну полицију Народне Републике Румуније. Секуритатеа је основана 30. августа 1948. уз помоћ совјетског НКВД-а (Народни комесаријат унутрашњих послова), у време док је Румунија била практично под окупацијом Црвене армије (Smith, 2006).

Упркос овим противљењима, већи део индустријског и услужног сектора постаје државна имовина, док пољопривреда бива колективизирана, а цела економија изложена планској централизацији (Ofrim, 2013, стр. 9–15).

Румунија је, заједно са осталим источноевропским земљама, била подвргнута дестаљинизацији. Међутим, за разлику од осталих земаља, она је пружила највећи отпор и 1948. године уз тешке напоре је започета дерусификација на румунском простору. Значајан корак ка неговању румунске националне културе у тајности је начинио секретар Радничке странке Георге Деж (*Gheorghe Gheorghiu-Dej*), полако отварајући простор за либерализацију румунске културне политике. Ова „реакција на дестаљинизацију“, замишљена у тајности у просторијама румунске Радничке партије, имала је за циљ спасавање румунске комунистичке елите. Касније је ова вешто спровођена замисао донела многе предности Дежу и његовим сарадницима, када ће управо, и не задуго након преузимања кормила од стране Чаушескуа, доћи до промене румунског политичког курса и веће аутономије (Levy, 2001).

Национализам као њодлоја за усјосјављање јерсонализма и консолидовање њолићичке моћи

Убрзо након смрти тадашњег председника Дежа, Николаје Чаушеску је 1965. године изабран за новог генералног секретара Комунистичке партије Румуније (*Partidul Comunist Român – PCR*), а само две године касније (1967) он постаје титуларни председник државе. До краја 1967. године Чаушеску је постао довољно моћан и способан за снажно политичко деловање. Током 1968. и 1969, уз све већу консолидацију политичке моћи, долази до формирања партијског руководства које је у кадровском смислу било по његовој мери (Fisher, 1983).

Совјетска инвазија на Чехословачку 1968. године Чаушескуу је дала повода да изрази свој став по питању националног суверенитета и тако постане једини лидер земаља Варшавског пакта који је јавно осудио инвазију. Искористио је прилику да се јавно супротстави Совјетима, истичући да је свака држава могла изабрати свој пут ка комунизму и да је свако страно мешање у национални суверенитет недопустиво (Deletant, 1995, стр. 156–157). Уместо да то учини унутар партије, определио се за јавни говор у покушају да себи обезбеди политичке бенефите и на домаћем и на међународном плану. На домаћем нивоу говор је изазвао одушевљење и подршку многих који су се до тада пасивно потчињавали комунизму, али га никада нису прихватили у потпуности. С друге стране, на међународном нивоу, Чаушеску је стекао углед цењеног лидера, што је резултирало посетама Де Гола (*Charles André Joseph Marie de Gaulle*) и Никсона (*Richard Milhous Nixon*) Румунији (Linc i Stepan, 1998, стр. 426).

За разлику од осталих чланова комунистичке елите, Чаушеску је као главни секретар партије знао како да се постави на домаћој политичкој сцени и пригради за себе партијску моћ. Успешним балансирањем приликом учвршћивања сопствене моћи унутар партије, користећи у више наврата фразу „колективно руководство“ и притом подражавајући поштовање према осталим члановима комитета, успео је да осигура већу слободу и ојача сопствену позицију у врху колектива (Linc i Stepan, 1989, стр. 425). Вештим манипулисањем својом идеологијом, Чаушеску је користио класичну инструменталну расправу унутар странке која се кретала од промена у структури партијског и државног апарата, преко политичке искључености и неутралисања представника неких неповољних елита, до сарадње са новим елитама које су биле посвећене овој групи (Gabanyi, 2006, стр. 1–16). Као резултат свега тога, успео је да промени партијски статут. На десетом партијском конгресу, августа 1969. године, Чаушеску је задао коначни ударац колективном руковођењу и осудио га на пропаст (Fisher, 1989, стр. 152–159).

У анализи институционализације румунског политичког процеса под Чаушескуом, коју је јавно документовала у делу *Nicolae Ceaușescu and the Romanian Political Leadership: Nationalization and Personalization of Power* (1983), Марија Фишер (*Mary Ellen Fisher*) указује на постојање тенденције ка персонализацији процеса који почиње седамдесетих година. Надаље, она истиче да су национализација и персонализација власти у Румунији препознатљиве по томе што је помоћу њих вођена једна аутономна спољна политика, аномалија међу чланицама Варшавског пакта. По њеном мишљењу, совјетски лидери су толерисали спољну политику Румуније делимично и због тога што су сматрали да строга унутрашња контрола партијске структуре спречава озбиљну претњу комунизму унутар земаља. У том контексту су персонализација и национализација омогућиле Чаушескуу да ојача своју политичку моћ на државном нивоу (Fisher, 1983).

Идеолошко-йолийичке реформе насйале йод уйицајем йосейе Азији

Стварање култа личности

После кратког периода покушаја реформи, унутрашњег ширења и јачања веза са Западом, Николаје Чаушеску 1971. године одлучује да посети поједине азијске државе, попут Народне Републике Кине, Северне Кореје, Северног Вијетнама и Монголије. Током посете највећи утисак су на њега оставиле Кина и Северна Кореја, односно грандиозни спектакли на стадионима које је становништво приредило у част својих обожаваних

лидера. По повратку објављује *Јулске ѿезе*³ – говор који је означио почетак „културне револуције“. Разлог овоме лежи у Чаушескуовој претпоставци да је предалеко отишао са либерализацијом, због чега је и предложио да странка пажљиво надгледа науку, уметност и књижевност, како се не би промовисале идеје штетне по режим. Од тог тренутка штампа и телевизија постају строго цензурисане и присиљене да славе Чаушескуа и његову супругу Елену (Ofrim, 2013, стр. 9–15).

Чаушеску је дакле био дубоко импресиониран култом личности кинеских и корејских вођа и веома се интересовао за идеју тоталне националне трансформације, што ће га инспирисати да у наредном периоду (1974–1989) и у Румунији успостави један новостаљинистички режим, по кинеско-корејском моделу. Овим се потврђује Вердеријева теза да су промене у румунској политици биле снажно подстакнуте утицајем посете азијским земљама и њихових режима. Резултат посете представљале су споменуте *Јулске ѿезе*, које су инаугурисале оно што се назива његовом „мини културном револуцијом“ (Verdey, 1991, стр. 107).

У вези са посетом азијским државама и *Јулским ѿезама*, Делетант (*Dennis Deletant*) наводи како је:

„ова посета у њему изазвала дивљење према ’Културној револуцији’ и грандиозним спектаклима посвећених култу личности. Адулација Мао Цедунгу (*Mao Tse-tung* или *Mao Zedong*) и Ким Ил Сунгу (*Kim Sŏng-ju*) која је доминирала сценографијом, тако педантно кореографисаном, распламсала је Чаушескуову машту и он је то исто захтевао по повратку у Румунију“ (Deletant, 1999, стр. 119).

Са претходним ставом слаже се и Фишера, која посету Азији види као узрок променама румунске политике. Њено становиште се темељи на чињеници Чаушескуовог учења кинеске технике политичког вођства и идеолошке мобилизације. Пошто је схватио да се његова популарност у земљи и иностранству заснива на независној линији удаљавања од Москве, Чаушеску ствара култ личности као средство за постизање легитимитета који је у почетку био усмерен колико ка спољној, толико и ка домаћој јавности (Fisher, 1989, стр. 160–180).

Узимајући у обзир претпоставке изнете у досадашњем излагању, може се стећи утисак да је Чаушескуов култ личности нарастао и постао нуспродукт процеса идеолошке мобилизације у партијској и културној сфери.

³ *Јулске ѿезе* се сматрају актом рођења преокрета у Политичкој комунистичкој партији, оним што ће се касније незванично сматрати „мини културном револуцијом“ и у стварности постати средство заштите аутархије. Чаушеску је предложио Извршном комитету одређене мере за унапређење политичко-идеолошке делатности, по марксистичко-лењинистичкој линији. Преамбула потврђује значајна достигнућа социјализма на економском, па и духовном плану, тако што налази недостатке у политичком, идеолошком, образовном и културном понашању (Marin, 2013, стр. 45–48).

Полиѡичка моћ у ѡроцесу нарасѡања Чаушескуовој ѡерсонализма

Политичка моћ у Румунији под Николајем Чаушескуом постаје све персонализованија. Таквом политиком и аутархичном стратегијом за индустријализацију, Чаушеску је тежио ка томе да Румунија, коришћењем сопствених природних ресурса, у индустрији постигне све на националној територији, илузорно постављајући циљеве да се на минимум сведе зависност ресурса, задовољења финансијских и других потреба од страног тржишта. Била је то илузија са озбиљним последицама. Чаушеску је тих година био човек који је поседовао огромну политичку моћ и око којег се развио неспутан и снажан култ личности, што су му омогућиле године владања у тоталитарном режиму. Поистоветио се са процесом касне индустријализације, присилно усвојене по стаљинистичком обрасцу. Није поштовао ниједан од основних прерогатива економије већ је игнорисао недостатак ресурса, сировина, нефункционалну и заосталу инфраструктуру, као и реално економско стање у држави. Изградио је индустрију без стварне економске основе, поставши тако жртва своје личне амбиције (Tănase, 2014, стр. 72–88). Оваква самовољна владавина у којој вођа доноси одлуке и његове личне преференције утврђују смернице политике, у којој он обавља највише функције у партији и држави и поставља кадрове, прераста у деспотизам од којег корист имају само ужи чланови његове породице и њему блиске лојалне особе. Концентрација моћи и контрола над готово свим важним полугама власти биле су у рукама породице Чаушеску, чиме овакав тип владавине поприма династичку димензију (Linc i Stepan, 1998, стр. 428). Након што је изабран за председника Румуније, Чаушеску је своју супругу Елену поставио за прву потпредседницу владе. Њихов син Нику (*Nicu*) Чаушеску постао је први секретар комунистичке странке *PCR* – жупанијског комитета у Сибиу. Чаушескуова браћа су такође држала у својим рукама најважније полуге власти. Илије (*Ilie*) Чаушеску је био шеф Главне политичке управе у Министарству одбране, док је Николаје Нику Андруца (*Nicolae Andruță*) руководио персоналним одељењем злогласне тајне полиције Секуритатеа (rasfoiesc.com). С друге стране, формирање једног оваквог кадра, који ће бити лојалан владару, поприма облик власти који започиње да тежи патримонијализму, а чији је крајни циљ нешто налик султанизму. Вебер (*Max Weber*) овакву власт назива „она која се врши на основу личног права“, а султанска власт за њега је „она која је неспутана традицијом и самовољна у својој управи“ (Weber, 1976, стр. 182–183). Чаушеску постаје неприкосновени деспотски владар. Ово постаје очигледно поготово након 1974. године и инаугурисања за председника, чиме је напokon довршио фузију свих кључних улога, не само партијских већ и државних. Према Линцу и Степану, оваква владавина

је отворила пут на којем румунски режим постаје све мање тоталитаран, а све више султанистички (Linc i Stepan, 1998, стр. 428), а Румунија у том погледу јединствена међу земљама Варшавског пакта.

Економске последице Чаушескуовој и реамбициозној индустријској илани

Данак нерационалним и нехуманим мерама штедње

Румунија је под Чаушескуовим режимом до осамдесетих година прошлог века била хибридни режим, чије су поједине карактеристике сличне онима из комунистичких држава Средње Европе, а неке од њих чак сродне и маоистичкој Кини и Северној Кореји. Крајем осамдесетих година Румунија се од својих суседа у Источној Европи разликовала по економском моделу који је био ближи аутархији него планској економији, а трговински послови су се обављали преко Савета за узајамну економску помоћ. Аутархија је довела до осиромашења и Румунија се средином осамдесетих година по свом економском стандарду драстично разликовала од осталих држава Варшавског пакта.

Међутим, мора се истаћи да је Румунија постала индустријска земља која је уложила много напора у подизање индустријских гиганата као што је фабрика челика Галати (*Combinatul siderurgic din Galați*), која је и постала симбол ове политике. Развојни процес се наставио и у деловима програма урбанизације великих градова. Ипак, ови пројекти су у већини случајева спроведени према Чаушескуовим пројекцијама, без уважавања мишљења струке. „Систематизација“ Букурешта и изградња Куће народа (*Casa poporului*) и Булевара победе социјализма (*Victoria Socialismului*) праћени су рушењем многобројних домова, цркава и манастира (нпр. Цркве Свете Петке – *Biserica Sf. Vineri*, манастира Вакарешти – *Mănăstirea Văcărești*). Године 1988. у Румунији је покренут програм систематизације општина и села који је претио да доведе до „нестанка“ готово 7.000–8.000 села од 13.000 постојећих. Изузетно скупи пројекти, које је требало реализовати у корелацији са аберантном економском политиком, попут Куће народа, канала Дунав–Црно море (*Canalul Dunăre-Marea Neagră*), канала Поарта Алба–Мидиа (*Canalul Poarta Albă-Midia*) или петрохемијске фабрике Наводари (*Năvodari*), одвели су касније румунску економију у дужничко ропство и стање перманентне економске и социјалне кризе која се неминовно одразила на животни стандард становништва. Напослетку, одлука Чаушескуа да исплати целокупан спољни дуг земље који се континуирано повећавао (11 милијарди долара 1983. године) била је непромишљена и крајње непопуларна. Његова решеност да у кратком року отплати цео

инострани дуг, приморала је румунске грађане на озбиљну штедњу и уздрмала не само економско већ и социјално-психолошко стање друштва и појединаца (rasfoiesc.com).

Све је више долазило до несташнице хране, али и до ограничавања куповине одређених намирница. Количина шећера и уља коју су грађани могли да купе разликовала се у зависности од групе којој су припадали: веће количине су биле дозвољене људима из урбаних средина, а мање становницима села. Хлеб се продавао у ограниченим количинама, а могао се купити само у месту пребивалишта. Октобра 1981. године у рестриктивној уредби је наведено да ће грађани који су купили основне прехранбене производе у количинама које премашују потребе једномесечне потрошње домаћинства бити осуђени на казну затвора у трајању од шест месеци до пет година. Влада је наставила са увођењем мера па је у том духу 1982. године одобрила „научни“ програм прехране становништва. „Стручњаци“ су израчунали да је просечан дневни унос калорија по особи 2.700–2.800, а не 3.300 (rolandia.com). По истој рачуници одређено је „калкулисано“ месечно следовање „по јединици одрасле особе“, израчунато у грамима: 750 g шећера, 0,5 l јестивог уља, 2 kg кромпира, 0,5 kg пшеничног брашна и 1 kg макарона. Дневно следовање хлеба сведено је на 300 g дневно по особи, а када је реч о месу, његова количина је била „стандардизована“ у једном пилету и ½ kg говеђег меса месечно (Balint, 2011, стр. 11). Сурова реалност приморавала је појединца, грађанина Румуније, да од тренутка буђења па све до одласка на спавање размишља искључиво о количини хране коју сме да поједе у току дана и о томе како да преживи.

Након свега овога уведена су и ограничења у кретању аутомобила: једне недеље су могли да се користе само аутомобили са регистарским ознакама које су се завршавале парним бројем, а друге – они са непарним. У становима је топле воде било само два сата, и то двапут недељно, а током последњих зима комунистичког режима радијатори су у више наврата били залеђени. Почев од 1985. године, национални канал ТВР1 емитовао је програм у трајању од само два сата, између 20.00 и 22.00 h, који је притом готово искључиво био посвећен Чаушескуу и његовој супрузи (Ofrim, 2013, стр. 9–15).

Комунистичка партија је 1988. године усвојила још један декрет. У јавним просторијама – осим школа и вртића – зими није било дозвољено да температура пређе 16 степени целзијуса. Упркос животу у овим тешким условима, критиковање партије било је готово немогуће, јер је свако ко се усудио да говори против комунистичког режима био строго кажњен од стране Одељења државне безбедности. Секуритатеа је помно надгледала све румунске држављане, посебно оне који имају везе са иностранством (rolandia.com). Одлазак из земље је био неостварив сан за већину грађана. Они који су то покушали, ризиковали су дугогодишњи затвор и мучење.

Прелазак преко реке на другу страну, тј. на територију Југославије, био је један од крајњих циљева свих оних који су покушавали да побегну од суровог живота и живе слободно и достојанствено (Magheți, 2007, стр. 71–73).

Имајући у виду овакво стање у земљи, можемо констатовати да је систем функционисао по вертикали „одозго наниже“, кроз угњетавање, притиске и репресију. Одозго, од Чаушескуа и његових слугу, па све до последњег полицијског наредника или бирократског официра, земљом су владали разни државни намесници лојални државном апарату и вођи (Balint, 2011, стр. 11). На овој линији, којом су се наставиле свакодневне активности у држави, могло се приметити да је друштво запало у једну нову врсту ропства у тоталитарном режиму, који је постао производ самовоље диктатора.

Сионисти и пројесити – капитализатори иада Чаушескуовој режима

Румунија је 1989. године била суморна земља са физички изнуреним народом у данима „рационалне исхране“, доведеним на ивицу очајања чекањем у бескрајним редовима за основне животне намирнице, читањем патриотских парола и менталним терором свеприсутне застрашујуће политичке полиције Секуритатее. Иако је међу становништвом кружила изрека да „палента не подиже побуну, експлозију“ (Voia, 2012, стр. 108), да апатичан, сиромашан и готово беспомоћан народ нема снаге за подизање гласа против диктатуре и тортуре власти, ова прича пада у воду већ 15. децембра, када се мала група верника Мађарске реформистичке цркве окупила у знак протеста против неизбежног премештања њиховог свештеника Ласла Токеша у другу парохију. Окупљање, које је попримило облик протеста, постало је окидач за пад актуелног румунског режима, варница која се распламсала и створила атмосферу буђења румунског народа из потпуне летаргије. Талас грађанског протеста на ободу религијске друштвене структуре, који ће у наредним данима у Темишвару као мултиетничком граду постати попрште жестоких обрачуна и репресије над демонстрантима, добио је снагу да верско незадовољство једне мале групе трансформише у протесте ширих политичких размера. Занимљива је трансформација овог протеста дводимензионалног друштвеног карактера са двојаким циљевима, од одбијања премештања свештеника па до пада режима, јер ни после тридесет година није сасвим јасно како се она заправо догодила (Ренеș, 2019). Стање ескалације обрачуна са демонстрантима у Темишвару наставило се и у наредним данима, све до 20. децембра, кад су се режимске снаге повукле из града како би делегација демонстраната преговарала са представницима режима упућених из Букурешта. Сматра

се да је Темишвар на овај начин постао први слободан град. Одмах након тога отпочели су протести у Букурешту, два дана пре неочекиваног бекства Чаушескуа (Hall, 2012, стр. 13–14).

Уз наведене догађаје у Темишвару, занимљиво је подсетити се тумачења самог Николаја Чаушескуа, изнетог на телеконференцији 20. децембра 1989. године. Он је, наиме, указивао на то да су инциденти у Темишвару били организовани и вођени од стране одређених осветничких кругова, ревизионистичких, страних обавештајних служби, које су сврсисходно изазвале нереде с намером да дестабилизују Румунију и угрозе њену независност и територијални интегритет. Алудирао је пре свега на Мађарску, помињући, такође, разговоре председника Сједињених Америчких Држава са Горбачовом на Малти⁴ о румунском питању (Bunea, 1994, стр. 47).

Многи тадашњи функционери, међу којима и бивши шеф Секуритатее Јулиан Влад (*Iulian*), прихватили су и ширили тезу о страниој интервенцији на коју се Чаушеску у више наврата позивао. Влад је тврдио да су побуну у Темишвару извеле две осумњичене групе. Једну од њих је описао као румунске држављане (највероватније мађарске националности), који су побегли у Мађарску, провели неко време у избегличким камповима, а потом су враћени у Румунију са мисијом да се укључе у „дестабилизујуће акције“. Друга група осумњичених, по његовом мишљењу, била је састављена од такозваних „совјетских туриста“, који су од средине децембра „означени“ као групе туриста које су почеле да улазе у земљу директно из СССР-а, Југославије или Мађарске (Bunea, 1994, стр. 460–461). У свом закључку, такође, алудирао је на то да су нереди и насиље у Темишвару и Букурешту делимично планирани и изведени од стране спољне обавештајне службе. Иако је главни фокус стављен на учешће КГБ-а (Комитет државне безбедности – *Комитет государственной безопасности*), односно ГРУ (Главна обавештајна управа – *Главное разведывательное управление*), документ је скренуо пажњу на умешаност мађарских и „неидентификованих западних обавештајних служби“ у Румунску револуцију (Valeanu, 1996, стр. 7). Иако није била доминантна, хипотеза о мађарској инволвираности у целу ситуацију појавила се на страницама румунских новина већ 1990. године (Burke, 1994). Међутим, истраживање темишварских досијеа о догађајима из децембра 1989. године, које је јавно доступно на порталу *Досије Револуције (Dosarul Revoluției)* (dosarelerevolutiei.ro), открива да нико није успео да пронађе доказе који потврђују теорију егзогене умешаности. С друге стране, упркос релативно распрострањеном запажању

⁴ Чаушеску је овде, пре свега, мислио на умешаност Совјетског Савеза, САД и Запада у питања будућности Румуније, а ова теза касније ће бити позната као „Теорија Јалта-Малта“. Наиме, посебан значај придаје се идеји да је Совјетски Савез, са другачијим степеном саучесништва од САД и Запада, одиграо кључну улогу у догађајима из децембра 1989. године (Hall, 2012).

појединих аутора (Portocala & Weber, 1990; Расера, 1993; Stoenescu, 2005) да је Румунска револуција изведена државним ударом који је, у својству налогодаваца, оркестрирао КГБ и спровео га уз помоћ некадашњих високо ранжираних румунских комуниста повезаних са овом обавештајном структуром (Durandin, 2003), али уз учешће мађарске обавештајне службе „која ради у договору са Западом“ (Hall, 2005, стр. 4). Директни докази који поткрепљују ове претпоставке прилично су оскудни (Burke, 1994).

У интервјуу са Верлузом (*Pierre Verluise*), Дурандинова истиче да се у Румунији од 1989. године непрестано расправља о питању ко је заправо започео посткомунистичку фазу у тој земљи. Она сматра да је из Москве ипак стигло неко зелено светло за акцију румунских обавештајних служби, Секуритатее и неких војних вођа, уз подршку КГБ-а, као и групе румунских политичара „Горбачови“, међу којима Јон Илијеску (*Ion Iliescu*) можда није био најхрабрији, али је засигурно био најефикаснији. Дурандинова посебно указује на чињеницу да се део бивших комуниста, који су се удаљавали од политике Чаушескуа због разлика у погледима на економску политику, поново вратио на политичку сцену Румуније захваљујући изборима 2000. године, што ствара сумњу да је до повратка ових кадрова с краја осамдесетих година дошло са разлогом а не случајно (Durandin, 2002).

Децембарски догађаји као резултат народној усјанка у завршним сценама ошете и зайлењене револуције

Већина истраживача на Чаушескуово свргавање и победу цивилних побуњеника од 22. децембра гледа као на прекретницу у децембарским догађајима, када су поједине структуре немире у Темишвару и у Букурешту искористиле за преузимање власти. Многи сматрају да су, поред тога што су преузели власт, челници новоформираног организационог тела Фронт националног спаса (*Frontul Salvării Naționale – FSN*) и прореформистички „горбачовистички“ комунисти тога дана преузели и револуцију. Други критичари тврде да се револуционарни догађаји током децембра не могу сматрати револуцијом, јер због деловања војске постају упитни. Још радикалнији су, као што смо видели у претходном делу излагања, они који поричу спонтаност избијања побуне. Они су много смелији у својим хипотезама где крах комунистичке диктатуре у Румунији виде као резултат државног удара, изведеног уз подршку спољне интервенције, којој је био потребан масовни револт како би „замаскирали своје акције“ (Stoenescu, 2005).

Упркос свим овим истакнутим тезама, у наставку ћемо настојати да децембарске догађаје, помоћу дескриптивне методе, садржајно анализирамо кроз протесте који су се из Темишвара прелили на Букурешт. Такође, циљ нам је да укажемо на то да су шири грађански протести у коначној

фази инсценирали пад режима и тиме отворили поглавље у коме ће се на Божић на најтрагичнији начин окончати владавина брачног пара Чаушеску.

Након дешавања у Темишвару, протести су се интензивније ширили по великим градовима, попут Арада, Јашијуа, Брашова, Клужа, Напока и других, у којима се, поред обичних грађана, протестима придружила и радничка класа која је 21. и 22. децембра у јутарњим часовима напустила своја радна места и организовано се упутила ка трговима и главним седиштима партијских органа, захтевајући демократију, слободу и пад режима (Nicolaescu, 1995).

Након свега овога, Чаушеску се одлучио да своје виђење и своје ставове о новонасталој ситуацији путем организованог митинга јавно пренесе румунској популацији. Током митинга одржаног 21. децембра у Букурешту, Чаушеску се обратио маси окупљеној на тргу, како би придобио њихову подршку, прилично уверен у то да га народ и даље воли. Но, чини се да у томе није успео. По завршетку митинга, прва група демонстраната формирала се у поподневним часовима у близини Румунског трга (*Piața Romană*). Историчар Стонеску (*Alex Mihai Stoenescu*) у свом делу *Историја државних удара у Румунију (Istoria loviturilor de stat in România)* истиче да су у почетним демонстрацијама учествовали људи „сумњивог изгледа“, да су били обучени помало необично и да су носили тробојке у рукама. Такође, по његовом виђењу, масу демонстраната је чинило „језгро узнемиренних младих ентузијаста, људи са кривичним досијеима, али и сумњивих појединаца“. Тек предвече се окупило неколико хиљада људи по тротоарима, док их је на барикадама било између 300 и 500. Људи на барикадама били су одлучни да истрају у борби против диктатуре и узвикивали су различите слогане. Међу обичним становништвом, у предвечерњим демонстрацијама, налазили су се и млади људи, обични грађани, приличан број деце узраста од 12 до 14 година, и адолесцената од 14 до 16 година, као и одређени број студената (Stoenescu, 2005, стр. 271–287). Касно у ноћ избила је туча између демонстраната и Секуритатее, полиције и дела војске. Репресију у Букурешту координисала је Јединствена команда, под вођством генерала Василеа Милее, министра националне одбране. Чаушеску је током ноћи обавештен да су протести у центру заустављени, ни не слутећи да ће та ноћ бити последња у којој ће носити титулу председника Румуније (activenews.ro).

Након избијања националне побуне у Букурешту, рано ујутру 22. децембра, државни радио је обавештавао грађане да је проглашено ванредно стање у целој земљи. Вест да је министар одбране Василе Милеа починио самоубиство, након што је окарактерисан као издајник, може се тумачити као преокрет тока дешавања. Да ли је Милеа убијен или доведен до самоубиства – то до данас није јасно, али изгледа да је Чаушескуова десна рука одбио да нареди својим трупама да пуцају на демонстранте у Букурешту (Bransten, 1999). С друге стране, изненадни преокрет тока

догађаја приписује се и тренутку када се војска придружила демонстрантима и стала на њихову страну. Можда је смрт генерала Милее заправо довела до оваквог преокрета?

У тренутку када је маса људи, заједно с војском и тенковима, журила ка телевизијском студију, где су познати румунски глумац и редитељ Јон Карамитру (*Ion Caramitru*) и његове присталице ушли у зграду телевизије, с намером да преузму јавни сервис како би разгласили нацији да је власт пала, Чаушеску је са супругом Еленом и неколико телохранитеља хеликоптером полетео са крова зграде Централног комитета. Након њиховог хапшења, које се догодило истог дана, притворени су у војној бази у Трговишту (Bransten, 1999).

Контрола над целом ситуацијом, која је претила да ће се распламсати, остала је у рукама Јона Илијескуа, комунистичког званичника и блиског сарадника Николаја Чаушескуа. Под његовом управом, 22. децембра је формирано и организовано тело под називом *Фронти националної сйаса*, састављено од разноликих чланова – академика, уметника, песника, дисидентата, са циљем да управља државом до нових избора. Главни задатак овог тела било је састављање прогласа којим се позива на успостављање демократије и тржишне економије, као и слободе медија (Nicolaescu, 1995). Кад је у ноћи 22. децембра поново дошло до мистериозне пуцњаве која се несметано наставила све до 25. децембра, Илијеску и његови генерали су за то окривили мрачне „терористичке снаге“. Хаос се очигледно изнова распламсао и дошло је до оружаних чарки на улицама Букурешта. Занимљива је констатација да, у том налету пуцњаве током које је неколико зграда запаљено а много људи рањено и убијено, зграде попут Министарства одбране и масивне зграде Централног комитета (у којој су били смештени Илијеску и његови сарадници) није окрзнуо ниједан „терористички“ метак. Још чуднија је чињеница да, иако су стотине људи у наредним данима биле притворене као „терористи“, ниједна особа никада није била оптужена. Никада није пронађен ниједан терориста (Bransten, 1999). О овом догађају говори и румунски песник Андреј Кодреску (*Andrei Codrescu*), који је дао основу за теорију завере о читавој револуцији и паду Чаушескуовог режима, за тезу о „присвајању револуције у добро испланираној конспирацији“. Аутор оправданост за своје ставове види у делу једне „инсцениране револуције“, исконструисане и вођене од стране комунистичких структура. У недоумицама око пуцњаве на главном тргу у Букурешту, где су се одиграле борбе са „терористима“, песник види постојање „елемената за намештену контрареволуцију“ (Codrescu, 1992).

Дани након 22. децембра били су бурни за ширу јавност. Ситуација у земљи још увек је била напета и неизвесна, још увек се није знало шта ће бити са ухапшеним паром Чаушеску који је своју судбину чекао у притвору. Док су новоизабрани чланови ФСН-а разматрали даље кораке, један од

њих, Силвију Брукан (*Silviu Brucan*), био је најгласнији у предлогу да се „Чаушескова ера“ коначно заврши. Осталим члановима овакав предлог је постао прихватљив, будући да је могао довести до заустављања терористичких напада (Nicolaescu, 1995). Тим поводом, почео је ујурбани процес припрема за суђење брачном пару.

На Божић, 25. децембра, Николаје и Елена су се суочили с војним судом. У педесетпетоминутном суђењу, које је више личило на „шараду“ и имитацију суђења, проглашени су кривим у 5 тачака: за чињење геноцида, рушење државне власти, уништавање јавне имовине, подривање националне економије и покушај бекства из Румуније уз помоћ јавних средстава (revolution.trial.ro). Након јавно изречене смртне пресуде, брачни пар Чаушеску је изведен из импровизоване суднице и одведен на извршење казне. Казну је извршио стрељачки вод под командом генерала Виктора Станкулескуа (*Victor Stanculescu*). Егзекуција је емитована на свим телевизијским каналима. Тек петог дана од смрти, 30. децембра, њихова тела су однета на цивилно гробље Генча (*Ghencea*) и сахрањена на два различита места уместо да почивају једно поред другог. Све је урађено у тајности, чак су на крстовима била исписана имена двојице официра убијених у револуцији (Foundation for Economic Education, 2019).

Након свега изнетог, можемо закључити да се „ликвидација“ Николаја Чаушескуа може протумачити у контексту „гаранције“ да је нова сила била потребна како би се представила као „еманација револуције“, али се намеће питање да ли је том новом применом силе, уз проливену крв диктаторског пара, остварено оно што је већина тадашњег народа прижељкивала и док се у суморним децембарским данима потајно надала скоријем крају Чаушескуа и његове политике? Или је самовољно, зарад сопствених интереса, аминована жеља нације? Осим тога, тај исти народ није ни слутио да је њихове заслуге и крв проливену за слободу и демократију неко други можда узурпирао, касније их преварио и на крају створио нови мит о старом, али новом вођи спасиоцу.

Закључак

Сумирајући децембарске догађаје и промене у Румунији, уочава се да је до промена свакако дошло, али да околности под којима је избила револуција, као и ток догађаја, остављају сумњу у вези са многим поступцима њених актера. Управо због овога, тумачење Децембарске револуције и након неколико деценија остаје контрадикторно за ширу јавност, критичаре, учеснике у револуцији, разне аналитичаре и многе друге ауторе који су проучавали ове догађаје. О томе сведоче подаци добијени након истраживања које је спровела агенција *INSCOP Research* путем анкете „Барометар јавног мњења – Истина о Румунији“ (*Barometrul de opinie publică – Adevărul*

despre România). Након двадесет пет година од револуције, ова истраживачка компанија је у периоду од 27. новембра до 2. децембра 2014. године спровела анкету о томе како грађани Румуније виде или доживљавају промене и догађаје који су се одиграли у децембру 1989. Имајући у виду наша запажања у раду, добијени подаци не представљају изненађење. Наиме, скоро 80% учесника студије изјавило је да још увек не зна истину о ономе што се догодило у децембру 1989. године. Даље, 33,5% Румуна верује да су децембарски догађаји представљали вољу румунског народа који се побунио против комунистичког система, док је 33,4% њих уверено да је то био државни удар чији су организатори и извршиоци желели да уклоне Чаушескуа, а 20,9% сматра да је у основи тих догађаја лежала одлука великих сила да сруше комунистички систем у Источној Европи (INSCOP Research, 2014). Након две и по деценије од промене режима, приметно је да су мишљења шире јавности о тадашњем догађају подељена. Ово се, пре свега, може приписати слабом познавању догађаја и позадине мноштва сценарија годинама презентованих у јавном мњењу, који су подстакли различите перцепције тока децембарских догађаја.

Иако неки још увек желе да ревитализују Децембарску револуцију, спонтано покренуто и вођену од стране румунског народа (барем у ставовима оних који су у минималном проценту то исказали), али подстакнуто геополитичким дешавањима у земљама Варшавског пакта, у тезама које овакав исход приписују чину „државног удара, завере или стране интервенције“, она све више постаје непоткрепљена аргументима. У погледу динамике спонтаних протеста, још увек недокучен мотив представља и ситуација попут оне када су се верски протести за тренутак трансформисали у политичке протесте ширих народних маса. Да ли је Румунија с разлогом остављена да као последња из тог блока затвори еру комунизма, или је у питању само временска случајност? Зашто је оптужена и Елена, а не само Николаје? Да ли је смртна пресуда била једина опција? Све су то питања која захтевају јасне и конкретне одговоре и доследно отварају простор за размишљање и о оним премисама које не иду у прилог теорији да је револуција била плод румунског бунта и револта због тадашње државне политике. Напоследку, све ово постаје тема једног отвореног приступа у коме теза о недовољном знању о паду Чаушескуовог режима даје смернице за дубље истраживање које би разоткрило „тајну“ тока децембарских догађаја.

Литература

Activenews.ro. (2020). 21 decembrie 1989. Adevăruri INCOMODE despre ziua fatală a lui Nicolae Ceaușescu. Oamenii obișnuiți au început să plece din Piață după vuietul care a spart mitingul. S-a tras cu arme speciale, de pe clădiri, pentru a întârâta mulțimea.

- Preuzeto sa: <https://www.activenews.ro/cultura-istorie/21-decembrie-1989.-Adevaruri-INCOMODE-despre-ziua-fatala-a-lui-Nicolae-Ceaulescu.-Oamenii-obisnuiti-au-inceput-sa-plece-din-Piata-dupa-vuietul-care-a-spart-mitingul.-S-a-trascu-arme-speciale-de-pe-cladiri-pentru-a-intarata-multimea-128114>
- Baleanu, V. G. (1996). *A Clear and Present Danger to Democracy, The New Romanian Security Services Are Still Watching*. Sandhurst, UK: Conflict Studies Research Centre, Royal Military Academy.
- Balint, C. (2011). *1989. Ieri informator, azi collaborator*. Timișoara: Eurostampa.
- Betea, L. (2005). Procesul Ceaușescu: moartea ultimului „revoluționar de profesie” din Europa. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 5 (2), 385–407.
- Boia, L. (2012). *De ce este România altfel?* Ed-II. București: Humanitas.
- Bransten, J. (1999). *Romania: 1989's Bloody Revolution – Chaos as the Ceausescus Are Executed*. Radio Free Europe/Radio Liberty. Preuzeto sa: <https://www.rferl.org/a/1092891.html>
- Bunea, M. (1994). *Praf in ochi. Procesul celor 24-1-2*. București: Scripta.
- Burke, J. F. (1994). *The December 1989 Revolt and the Romanian Coup D "Etat"*. Preuzeto sa: http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/revolution/december_revolt_nsf.htm
- Codrescu, A. (1992). *The Hole in the Flag: A Romanian Exile's Story of Return and Revolution*. New York: W. Morrow.
- Deletant, D. (1995). *Ceaușescu and the Securitate: Coercion and Dissent in Romania, 1965–1989*. London – New York: C. Hurst & Co.
- Deletant, D. (1999). *Romania under Communist Rule*. Portland, OR: Center for Romanian Studies.
- Dosarele Revoluției*. Preuzeto sa: <http://dosarelerevoluției.ro/>
- Durandin, C. (2002). *Romania: the "Revolution" of 1989 – First Part. Interview by Pierre Verluise*. Diploweb, la revue géopolitique. Preuzeto sa: <https://www.diploweb.com/english/romania/durandin1.htm>
- Durandin, C. (2003). *Le Cia En Guerre [The Cia at War]*. Paris: Grancher.
- Fisher, M. E. (1983). Nicolae Ceaușescu and the Romanian Political Leadership: Nationalization and Personalization of Power. *Final Report to National Council for Soviet and East European Research*, Council Contract No: 626–10. Cambridge, Massachusetts: The President and Fellows of Harvard College.
- Fisher, M. E. (1989). *Nicolae Ceausescu: A Study in Political Leadership*. Boulder: Lynne Rienner.
- Foundation for Economic Education*. (2019). The Rise and Fall of Nicolae Ceausescu, “the Romanian Fuehrer”. Preuzeto sa: <https://fee.org/articles/the-rise-and-fall-of-nicolae-ceausescu-the-romanian-fuehrer/>
- Gabanyi, A. U. (2006). Elitele Romanesti in procesul tranzitiei. *Revista Cultura*, 37, 1–16.
- Hall, R. A. (2005). *The 1989 Romanian Revolution as Geopolitical Parlor Game, Brandstatter's "Checkmate"* [Documentary and the Latest Wave in a Sea of Revisoinism]. Preuzeto sa: <http://homepage.mac.com/khallbobo/RichardHall/pubs/checkmate040405.html>
- Hall, R. A. (2012). Rescrierea istoriei Revoluției. Triumful revizionismului securist în România de după Ceaușescu. In: R. Ginu (Ed.), *Memorialul 1989 Buletin științific*

- și de informare (10–30). Timișoara: Centrul Național de documentare, cercetare și informare publică despre Revoluția din decembrie 1989.
- INSCOP Research. (2014). Adevărul despre România. Preuzeto sa: <https://www.inscop.ro/decembrie-2014-revolutia/>
- Levy, R. (2001). *Ana Pauker: the Rise and Fall of a Jewish Communist*. Berkeley – Los Angeles: University of California Press.
- Linc, H. i Stepan, A. (1998). *Demokratska tranzicija i konsolidacija, Južna Evropa, Južna Amerika i postkomunistička Evropa*. Beograd: „Filip Višnjić“.
- Magheți, D. (2007). Granița ca un coșmar. U: M. Milin (ur.), *Memorialul 1989 Buletin științific și de informare (71–73)*. Timișoara: Centrul Național de documentare, cercetare și informare publică despre Revoluția din decembrie 1989.
- Marin, C. M. (2013). Tezele din iulie 1971: Atitudini și reacții în presa literară. *Transilvania*, 8, 45–48.
- Nicolaescu, S. (1995). *Revoluția începutul adevărului. Comentat de Ioan Roeca-IR*. București: Topaz. Preuzeto sa: http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/iroasca/carti_comentate/nicolaescu_revolutia_coment.html
- Ofrim, A. (2013). O scurtă istorie a comunismului din România. *Dilema veche*, 482, 9–15. Preuzeto sa: <https://www.dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/o-scurta-istorie-a-comunismului-din-romania>
- Pacea, I. M. (1993). *Moștenirea Kremlinului*. București: Venus.
- Peneș, G. (2019). *Timișoara, 16–17 decembrie. Revoltă și sânge*. Preuzeto sa: <https://www.click.ro/news/national/timisoara-16-17-decembrie-revolta-si-sange>
- Portocala, R. & Weber, O. (1990). Les Cinq Actes D'une Manipulation. *Le Point*, 922, 1. *Rasfoiesc.com*. National Comunismul in Romania. Preuzeto sa: <https://www.rasfoiesc.com/educatie/istorie/National-Comunismul-in-Romania71.php>
- Rolandia.eu/en*. Romania under Nicolae Ceausescu's Communist Regime, History of Romania. Preuzeto sa: <https://rolandia.eu/en/blog/history-of-romania/romania-under-nicolae-ceausescu-s-communist-regime>
- Revolution. Trial-ro*. Transcriptul „procesului“ Nicolae si Elena Ceausescu, Decembrie 25 1989 - Garnizoana Tirgoviste. Preuzeto sa: http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/revolution/trial-ro.htm
- Smith, C. S. (2006). *Eastern Europe Struggles to Purge Security Services*. Preuzeto sa: <https://www.nytimes.com/2006/12/12/world/europe/12spooks.html>
- Stoenescu, A. M. (2005). *Istoria loviturilor de stat în România – Vol. IV (II), „Revoluția din decembrie 1989“ – o tragedie românească*. București: RAO.
- Tănase, S. (2014). Anii comunismului târziu. O încercare de sinteză. *Sfera Politicii*, 6 (182), 72–88.
- United States. Congress. Senate. Committee on Finance (1975)*. Energy Conservation and Conversion Act of 1975: Hearings Before the Committee on Finance, United States Senate, Ninety-Fourth Congress, First Session, on H.R. 6860. U.S.: Government Printing Office.
- Veber, M. (1976). *Privreda i društvo*, tom I. Beograd: Prosveta.
- Verdery, K. (1991). *National Ideology under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania*. Berkeley: University of California Press.

Danijel G. SPOREA
University of Belgrade
Faculty of Political Sciences

The Rule of Nicolae Ceausescu and Its Tragic Episode during the Romanian December Revolution

Summary

In December 1989, thousands of Romanian citizens took to the streets, protesting against Nicolae Ceausescu's policies. This was no surprise—some time ago, the Warsaw Pact countries, which for decades languished in the ideology of communism and the one-party system, struggled to put this era behind them. These uprisings initiated the fall of the current regimes through initial protests, which was why the then political elite often responded hysterically with repression and political violence. As the last country from the Central-Eastern bloc, Romania started the changes in the most repressive way and ended the era of communism. The most impressive aspect of this transition is the behaviour of Nicolae Ceausescu, the president of Romania at that time, who ignored the mentioned events in the neighbourhood. The initial revolt of the Romanian people, which Ceausescu visibly defied without suspecting that it would affect him, finally happened and closed his rule in blood. Relying on a wide range of different sources of material, in this paper we will try to present the historiography of the Romanian revolution authentically, from the perspective of the present moment. The starting point for the work is a conceptual analysis of the rule of Nicolae Ceausescu—from the very beginning, through the characteristic periods, all the way to the year of its completion. His rule, characterized by other Warsaw Pact states as the most severe form of communism, led to violence and revolutionary riots that left a bloody mark on Romania's history. Some of the theses presented, such as the coup d'état, conspiracy, or foreign intervention, which were presented as the cause of the collapse of Ceausescu's regime, opened space for many reflections. But the real picture seems much simpler: the people of Romania, after the most difficult period of austerity, poverty, and torture, rose against a dictatorial regime that has denied the most basic social and humanistic values.

Keywords: Romania; communism; Nicolae Ceausescu; dictatorship; December 1989; protests; revolution.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).